

bu xalqning tarixiy xotirasi, tili, urf-odati, qadriyatlarini va ma’naviy merosining mujassam ifodasidir. Uni asrab-avaylash — jamiyat barqarorligini, xalqning o’zligini saqlab qolishning eng muhim omillaridan biridir. Bugungi kunda har bir millat globallashuvning ijobiy tomonlaridan foydalangan holda, o’z milliy qadriyatlarini zamonaviy hayotga moslashtirishi zarur. Raqamli texnologiyalar, ta’lim tizimi va madaniy siyosat orqali milliy madaniyatni targ’ib etish bu yo’lda eng samarali vositalardir. Shu bilan birga, xalqaro madaniy hamkorlik jarayonida o’z madaniyatini himoya qilish, uni jahon maydonida tanitish ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, globallashuvni to’xtatish emas, balki uni to’g’ri yo’naltirish, milliy manfaatlar va qadriyatlar bilan uyg’unlashtirish — bugungi kunning eng dolzarb vazifasidir. Har bir fuqaro o’z madaniyatiga hurmat bilan qarasa, uni kelajak avlodlarga yetkazish uchun mas’uliyatni his etsa, biz milliy o’zligimizni yo’qotmay, aksincha, uni boyitgan holda global dunyoda munosib o’ringa ega bo’lamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. M, Globallashuv jarayonida milliy qadriyatning saqlanishi Journal of Bridging the gap: Education and science for a sustainable future, (2025)
2. Abduraxmonova S, Fayziyev Ch, Globallashuv va milliy madaniyatning jamiyatga ta’siri, Journal of Analytical and Scientific Horizon, (2025)
3. Alieva, O.G., Savvina, O.V., Moiseenko, M.V. The crisis of national culture in the era of globalization. RUDN Journal of Philosophy, No 2 (2014). journals.rudn.ru
4. Farxodjonova, N.F. Modernization And Integration Of National Culture In The Condition Globalization And Its Importance In The Restoration Of The New Uzbekistan. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, Vol 12 No 6 (2021). tojqi.net
5. Kotlyarova, V., Bermus, A. Culture And National Identity In The Context Of Globalization. European Proceedings of Social and Behavioural Sciences, (2019). europeanproceedings.com
6. Iskakova, Z.U., Dauyen, D.B. Changes in Chinese culture in the context of globalization. Journal of Oriental Studies, Vol 113 No 2 (2025). bulletin-orientalism.kaznu.kz
7. Karimova, S.S. Globallashuv jarayonida milliy qadriyatlarni saqlashning ijtimoiy ahamiyati. O’zbekiston Milliy universiteti ilmiy jurnali, 2022.
8. Turaev, B. Madaniy merosni raqamlashtirish va globallashuv sharoitida milliy o’zlikni asrash. “Ma’naviyat va ma’rifat” jurnali, 2023.

JALOLIDDIN RUMIYNING “MASNAVIYI MA’NAVIY” ASARIDA FIKR TARBIYASIGA OID QARASHLAR

Usmonova Oydin Sheroli qizi

Buxoro davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti.

oydinusmonova66@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi Jaloliddin Rumiyning butun olamga mashhur “Masnaviyi ma’naviy” asarida fikr tarbiyasiga oid qarashlar, va ularning izohi keltirilgan bo’lib, zamonaviy didaktikada fikr tarbiyasi, aqliy tarbiya bilan bog’liq muammolarga yechim bo’ladi.

Kalit so’zlar: Masnaviy, fikr tarbiyasi, aqliy tarbiya, mulohaza yuritish san’ati, baholash, tog’ri qaror qabul qilish.

VIEWS ON THE EDUCATION OF THOUGHT IN JALALUDDIN RUMI'S "MASNAVIY MA'NAVI"

Usmonova Oydin Sheroli qizi

Basic doctoral student (PhD) of Bukhara State Pedagogical Institute

oydinusmonova66@gmail.com

Abstract: This thesis presents the views on intellectual education in Jalaluddin Rumi's world-famous work "Masnaviy Ma'navi" and their explanation, which provides a solution to the problems related to intellectual education and intellectual training in modern didactics.

Keywords: Masnavi, thought education, mental education, the art of reasoning, evaluation, making the right decision.

ВЗГЛЯДЫ НА ВОСПИТАНИЕ МЫСЛИ В «МАСНАВИЙ МА’НАВИ» ДЖАЛАЛУДДИНА РУМИ

Усмонова Ойдин Шерали кизи

Базовый докторант (PhD) Бухарского государственного педагогического института

Аннотация В данной диссертации излагаются взгляды на интеллектуальное воспитание во всемирно известном произведении Джалалуддина Руми «Маснавий Ма’нави» и их толкование, которое дает решение проблем, связанных с интеллектуальным воспитанием и интеллектуальным обучением в современной дидактике.

Ключевые слова: Маснави, воспитание мысли, умственное воспитание, искусство рассуждения, оценка, принятие правильного решения.

Sharq mutafakkirlarining asarlari inson tafakkurini yuksaltirish, uni ma’naviy va axloqiy jihatdan komillikka yetaklash g’oyasi bilan sug’orilgan. Ana shunday buyuk siymolardan biri — Jaloliddin Rumi (1207–1273) bo’lib, uning “Masnaviyi ma’naviy” asari nafaqat tasavvuf falsafasining durdonasi, balki inson aqli va tafakkurining yetuklashuvi yo’lida bitilgan bebaho manbadir. Rumi uchun insonning fikrlash qobiliyati — ilohiy ne’mat, uning yordamida inson haqiqatni anglaydi, o’z “men” ini kashf etadi va jamiyatda o’z o’rnini topadi.

Rumi “Masnaviy”da tafakkurni insonni hayvondan ajratib turuvchi eng muhim sifat deb biladi. U fikrni tarbiyalash, uni tozalash, uni haqiqat sari yo’naltirishni ma’naviy komillikning asosiy sharti deb ko’rsatadi. Shuning uchun ham u aql va qalb o’rtasidagi uyg’unlikni ta’kidlab, “Aql nuri yurak pokligi bilan uyg’un bo’lsa, u insonni Haq yo’lida yuksaltiradi”, degan mazmundagi fikrlarni ilgari suradi.

Jaloliddin Rumiyning qarashlarida **fikr tarbiyasi** uch asosiy yo’nalishda namoyon bo’ladi:

1. **Aqlni ma’naviyat bilan uyg’unlashtirish.** Rumiyning fikricha, sof fikr — bu faqat mantiqiy tafakkur emas, balki qalb pokligi bilan birlashgan tafakkurdir. U insonni nafsiy xohishlardan, manmanlikdan, g’ururdan xoli bo’lgan fikrga chaqiradi. “Aqlni nafs zanjiridan ozod et, shunda u seni Haqqa yetaklaydi”, deya insonni o’z tafakkurini ma’naviyat bilan uyg’unlashtirishga undaydi.

2. **Fikrni mushohada orqali yuksaltirish.** Rumi uchun tafakkur faqat bilish emas, balki **mushohada** — ya’ni o’zini, borliqni va Yaratganni kuzatish orqali haqiqatni idrok etishdir. U insonni tashqi hodisalarga emas, ichki dunyosiga, ruhiy o’sishga e’tibor qaratishga chaqiradi. “Masnaviy”da “Ko’zni emas, ko’ngilni och — u orqali haqiqatni ko’rasan” degan mazmundagi o’gitlar fikrni mushohada bilan yuksaltirish zaruratini ko’rsatadi.

3. **Aqlni amaliy faoliyatda namoyon etish.** Rumi fikricha, chin aql faqat bilishda emas, balki amalda namoyon bo’ladi. U insondan o’ylash bilan birga, o’sha fikrni yaxshi amallar bilan isbotlashni talab qiladi. “Masnaviy”dagi hikoyatlarda donolik, sabr, mehr va to’g’rilik inson tafakkurining pishgan mevasidir. Shu sababli Rumi “bilim amal bilan to’ldirilmasa, u shamolsiz chiroqdir” deb ta’kidlaydi. Jaloliddin Rumi “Masnaviyi ma’naviy” asari orqali fikr tarbiyasini inson kamolotining markaziga qo’yadi. U tafakkurni nafaqat bilish jarayoni, balki ma’naviy tozalanish, ruhiy o’sish va haqiqatni anglash vositasi sifatida talqin qiladi. Rumi uchun aql va yurak uyg’unligi — komil insonning belgisi, fikr tarbiyasi esa shu komillikka eltuvchi eng muhim yo’l hisoblanadi. Quyida asardan fikr tarbiyasiga oid iqtiboslardan namunalar keltirildi:

1. “Aql — Xudoning inson ichiga qo’ygan nuridir. Agar uni toza saqlasang, Haq yo’lini topasan.” Bu baytda Rumi fikr tarbiyasining asosi — aqlni tozalash, uni ma’naviy yo’nalishga burish ekanini ta’kidlaydi.

2. “Aqlni nafs xizmatiga emas, Haq xizmatiga qo’y, shunda u seni yuksaltiradi.” Aqlni manmanlik, g’urur, shon-shuhrat yo’lida emas, balki ruhiy kamolot uchun ishlatish zarurligi aytiladi.

3. “Ko’zni ochgan ko’r bo’lishi mumkin, ammo ko’ngil ko’zi ochilsa, u Haqiqatni ko’radi.” Bu jumla tafakkurning qalb bilan bog’liqligini, fikr tarbiyasining markazida qalb pokligi yotishini ko’rsatadi.

4. “Fikr yuritgan kishi jonning ovozi eshitadi, o’ylamagan esa faqat tan istagini tinglaydi.” Rumi insonni fikrlashga, o’z ichki ovozi eshitishga undaydi.

5. “Tafakkur — yo’lchi chiroqdir; u bo’lmasa, inson qorong’uda adashadi. Bu fikr tafakkurning inson hayotidagi yo’lko’rsatkichlik rolini ifodalaydi.

6. “Bir lahza tafakkur ming kecha ibodatdan afzaldir.” Rumiy tafakkurni insonni Haqqa yaqinlashtiruvchi eng yuksak amal sifatida talqin qiladi.

7. “So‘z fikrning kiyimidir; fikr esa qalbdan pishgan donolikdir.” Bu bayt tafakkur va nutqning uyg‘unligini, fikrni ifodalash madaniyatining ahamiyatini ko‘rsatadi.

8. “Aqlni muhabbat bilan to‘yintir, u seni Haqiqat sari olib boradi.” Rumiy nazarida muhabbatsiz fikr — quruq, sovuq tafakkurdir; muhabbat esa aqlga nur beradi.

9. “Har kim o‘ylagani bilan yashaydi, o‘yini yomon bo‘lganning hayoti ham chiroqsizdir. Fikr tarbiyasining axloqiy jihatini ochib beradi — inson qanday o‘ylasa, shunday yashaydi.

10. “Bilim ko‘p bo‘lishi bilan emas, fikr tozaligi bilan Haqiqatga yetishiladi” Bu Rumiy falsafasining mohiyati — tafakkur miqdor bilan emas, sifat bilan baholanadi.

11. “Donolik-bu so‘zning ko‘pligida emas, sukutdagi fikrning chuqurligidadir.” Bu bayt mushohada, sukut va ichki tafakkurning ahamiyatini ko‘rsatadi.

12. “Odamni bezovta qiladigan tashqi dunyo emas, balki uning o‘ylash tarzidir.” Bu zamonaviy “tanqidiy tafakkur” g‘oyalari juda yaqin: inson dunyoni fikrlash uslubi orqali idrok etadi.

Jaloliddin Rumiyning “Masnaviyi ma’naviy” asari Sharq tafakkuri, tasavvuf falsafasi va ma’naviy tarbiyaning bebaho manbalaridan biridir. Asarda inson tafakkuri, aqliy kamolot va ruhiy poklanish masalalari chuqur falsafiy mazmunda yoritilgan. Rumiy nazarida fikr tarbiyasi — inson kamolotining asosi, aql esa ilohiy nurdir. Mutafakkir fikricha, tafakkur faqat bilish jarayoni emas, balki qalbni tozalash, nafsni jilovlash va Haqiqatni anglashga xizmat qiluvchi ruhiy kamolot yo‘lidir. U aqlni muhabbat, e’tiqod va ma’naviyat bilan uyg‘unlashtirishni, fikrni ezgulikka yo‘naltirishni inson baxtining garovi sifatida ko‘rsatadi.

Rumiyning fikr tarbiyasiga oid qarashlari bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini saqlab qolgan. Zamonaviy ta’limda ilgari surilayotgan tanqidiy fikrlash, reflektiv tafakkur va metakognitiv yondashuvlar Rumiy ilgari surgan “fikrni tozalash”, “aqlni muhabbat bilan uyg‘unlashtirish”, “mushohada orqali haqiqatni anglash” g‘oyalari bilan uyg‘unlikda namoyon bo‘ladi. Shunday qilib, “Masnaviyi ma’naviy” asari nafaqat diniy-tasavvufiy, balki pedagogik va psixologik ahamiyatga ega manbadir. U o‘quvchi va talabalarda fikr tarbiyasini shakllantirish, aqlni ma’naviylik bilan uyg‘un holda rivojlantirish, insonni o‘z “men”ini anglashga yetaklashda bebaho yo‘l-yo‘riq bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rumiy Jaloliddin. Masnaviyi ma’naviy. – T. 2010.
2. Jaloliddin Rumiy. Ichindagi ichindadir. -T.: Kamolat, 2018
3. Pedagogika nazariyasi va tarixi. darslik/ G. V. Izbullayeva – Buxoro: “Sadriddin Salim Buxoriy” Durdona, 2023.-2024b
4. “Masnaviyi ma’naviy”dan hikoyalar, masallar, hikmatlar/ G. V. Izbullayeva – Toshkent. “Navro‘z” nashriyoti, 2015
5. Jaloliddin Rumiy. Ma’naviy masnaviy. 1-jild, 1-kitob & Najmiddin Komilov. Rumiyni anglash ishtiyoq.
6. Orif Usmon. Jaloliddin Rumiy. Muloqot //1997. № 6. -B.39.
7. Sattoriy H. Rumiy o‘tgan yo‘l.-Jahon adabiyoti // 2007. №10.-B.145.
8. “Masnaviy” bog‘chasidan bir ko‘za suv.- Mockba//2010. Usmon Nuriy To‘pbosh
9. Cihan-Artun, Fatma B., «Rumi, the Poet of Universal Love: The Politics of Rumi's Appropriation in the West» Submitted to the Graduate School of the University of Massachusetts Amherst in partial fulfillment of the requirements for the degree of doctor of philosophy, Doctoral Dissertations. 2016. –243pp. <https://doi.org/10.7275/7951348>.
10. Gökbulut S. Necmeddin-i Kübrâ (hayati, eserleri, görüşleri). İstanbul: İnsan yayınlari, 2010. – 242 s.

BO‘LAJAK MUHANDISLARNI KASBIY KOMPETENSIYAGA TAYYORLASHDA FIZIK MASALALARNI DASTURLASH ASOSIDA YECHISH METODIKASI

Dildora .Xidirova. Tojiboyevna

Jizzax politexnika instituti mustaqil izlanuvchisi

dildoraxidirova117@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo‘ljak muhandislarni kasbiy kompetensiyaga tayyorlash jarayonida fizik masalalarni dasturlash asosida yechishning metodik asoslari yoritilgan. Fizika fanining muhandislik ta’limidagi o‘rni, uni dasturlash bilan integratsiyalashning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil